

Cikkek

Az EU történelmi archívumának FELHASZNÁLÁSA az EUB ÜGYEINEK TANULMÁNYOZÁSÁRA - MÁSODIK rész

szerkesztette Marise Cremona, Claire Kilpatrick és Joanne Scott

Az európai JOG TÖRTÉNETE felé

Morten Rasmussen*

TARTALOMJEGYZÉK: I. Bevezetés. - II. Az európai jog jogtörténetének hiánya. - III. Milyen jogtörténet az európai jog számára? - IV. A z európai jog története felé.

ABSZTRAKT: Az európai jog abban különbözik más jogterületektől, hogy nem rendelkezik jól megalapozott jogtörténelmi hagyománnyal. Ez az európai jogot valódi hátrányos helyzetbe hozza, amikor saját nagy klasszikus hagyományának kritikai reflexiójáról van szó, valamint az európai jognak az EU-ban ma betöltött viszonylag konfliktusos szerepének megértéséről. Ez a cikk először is néhány gondolatot fogalmaz meg arról, hogy miért nincs kialakult jogtörténelmi hagyomány az európai jogban, és mit jelent ez a terület jogtudósai számára. Második lépésben a cikk azt vizsgálja, hogy milyen jogtörténetet lehetne kialakítani az európai jog területén. Végül a cikk arra a következtetésre jut, hogy a jogtörténetírás ma általában a főáramú történészek kontextuális és archiválási megközelítését alkalmazza a jog szélesebb társadalomban betöltött szerepének feltárására. Ez a különszekció következőképpen fontos első lépést jelent az európai jogtudósok számára, hogy az Európai Unió Bíróságának nemrégiben megnyitott történelmi archívumát felhasználva a jogtörténet területére merészkedjenek.

KULCSSZÓSZÓK: jogtörténet - európai jog - európai integráció története - jogtudomány - politológia - nemzetközi jog.

I. Bevezetés

Az európai jog tudományos területe több mint hatvan éve létezik. ¹ Ezalatt az évek alatt a terület egyre sokszínűbbé vált, és az európai jog egy fontos

* A Koppenhágai Egyetem docense, mortenra@hum.ku.dk. Szeretnék köszönetet mondani Jan Lemnitzer, Bill Davies, Anne Boerger, Sigfrido Ramíres Pérez, Vera Fritz, Stefan Vogenauer és Karin van Leeuwen a számos beszélgetésért, amelyek hozzájárultak az itt bemutatott érvek kidolgozásához.

¹ Az európai jog tudományos területe nem rendelkezik pontos keletkezési dátummal. Az európai jogi kutatás 1951-től, a Párizsi Szerződés ratifikálásától kezdve folyt. Az első évtizedben azonban jellemzően a nemzetközi jog és az összehasonlító jog területéről érkező tudósok érdeklődtek az európai jog iránt. Ez volt

a jogi karok tantervének része Európa-szerte. Az Európai Unió jelentőségének növekedésével párhuzamosan az azt alátámasztó jogrend is megnőtt, aminek következtében az európai jog, mint a létező legfejlettebb regionális jogrendszer, sajátos nemzetközi profilra tett szert.² Az európai jog azonban egy tekintetben különbözik más jogterületektől: nincs jól megalapozott jogtörténeti hagyománya.³ Ez talán nem meglepő, ha figyelembe vesszük a terület relatív fiatal korát a jogtudomány más részeihez képest, de az európai jogot valódi hátrányba hozza, amikor saját hagyományának kritikai reflexiójáról van szó.

nagy klasszikusok, valamint annak megértése, hogy az európai jog szerepe az EU-ban még ma is konfliktusos. Ez a cikk először is néhány gondolatot fogalmaz meg arról, hogy miért nincs kialakult hagyománya a jogtörténetnek az európai jogban, és mit jelent ez a terület jogtudósai számára. Második lépésben a cikk azt vizsgálja, hogy milyen jogtörténetet lehetne kialakítani az európai jog területén. Ehhez közelebről megvizsgálja a nemzetközi jog jogtörténetének - amely jelenleg különösen termékeny terület - kutatásában a közelmúltban végbement fejlődést, valamint a történészek által az elmúlt évtizedben elért jelentős előrelépéseket az európai jog alaptörténetének megalkotása felé, amelyről a jogtudósok még mindig nem vesznek tudomást. A cikk végül arra a következtetésre jut, hogy a kortárs jogtörténetírás átvette a mainstream történészek kontextuális és archiválási megközelítését a jog társadalomban betöltött szerepének feltárására. Ez a különsejkción következésképpen fontos első lépést jelent az európai jogtudósok számára, hogy az Európai Unió Bíróságának (EUB) nemrégiben megnyitott történeti archívumát felhasználva merészkedjenek a jogtörténet területére.

csak az 1950-es évek végén jöttek létre az európai egyetemeken az első, európai joggal foglalkozó kutatóintézetek és jogi tanszékek. Az első tudományos folyóiratok 1961-től kezdődően jelentek meg. Az európai jog alkotmányos értelmezésének áttörése a *Van Gend en Loos* és a *Costa kontra E.N.E.L.* két alapvető jelentőségű ítéletben vitathatatlanul először hozta meg az új jogterület egyértelmű identitását, amely elválasztotta azt a többi jogterülettől. Az európai jog transznacionális akadémiai területének legújabb elemzése: A Boerger és M Rasmussen, "Transforming European Law. The Establishment of the Constitutional Discourse from 1950 to 1993" (2014) *EuConst* 199; R Byberg, *Academic Allies. The Key Institutional Institutions of the Academic Discipline of European Law and Their Role in the Development of the Constitutional Practice 1961-1993* (PhD disszertáció University of Copenhagen 2017). A közelmúltban két nemzeti esettanulmány is megjelent Németországról, illetve Franciaországról: AK Mangold, *Gemeinschaftsrecht und Detsches Recht: Die Eruopäisierung des Deutschen Rechtsordnung in Historisch-empirischer Sicht* (Mohr Siebeck 2011) és J Bailleux, *Penser L'Europe par le Droit: L'invention du Droit Communautaire en France* (Daloz 2014).

² M Goldmann, "The Significance of the Treaties of Rome in the History of International Law" (A Római Szerződések jelentősége a nemzetközi jog történetében), előadás a "Treaties as travaux préparatoires" (2017. június 22-23.) Max Planck Institute for European Legal History konferencián.

³ A "jól megalapozott jogtörténeti hagyomány" kifejezés alatt azt értem, hogy az európai jogtörténetet Európa-szerte kutadják és oktatják mind a jogi karokon, mind a történelem tanszékeken. Jelenleg az egyetlen kutatóintézet, amely az európai jog történetével foglalkozik, a frankfurti Max Planck Jogtörténeti és Jogelméleti Intézet www.rg.mpg.de. Természetesen nem azt állítom, hogy az európai jog történetéről nem jelentek meg írások. Valójában 2008 óta részt veszek ilyen kutatások beindításában egy fiatalabb történészekből álló hálózattal együtt, és 2013-tól 2016-ig egy kollektív kutatási projektet is irányítottam a témában a Kopenhágai Egyetemen www.europeanlaw.saxo.ku.dk.

II. Az európai jogtörténet hiánya

A fő oka annak, hogy az európai jognak nincs jogtörténeti hagyománya, nyilvánvalóan az, hogy a jogi tudományág más részeihez, például a nemzeti alkotmányjoghoz, az összehasonlító joghoz vagy a nemzetközi joghoz képest viszonylag fiatal. A másik ok azonban valószínűleg az, hogy mind az EUB, mind az uniós jogtudósok vonakodtak szembenézni azzal, hogy az európai jog területét a kezdetektől fogva mennyire áthatotta az Európa-párti, sőt föderalista ideológia. A jogtudósok és jogalkalmazók az 1960-as évek elejétől kezdve az Európai Közösség szupranacionális intézményeivel szoros együttműködésben hozták létre az európai jog területét. Különösen a z Európai Bizottság jogi szolgálata, de az EUB is megszervezte, finanszírozta és elősegítette az európai uniós jog fejlődését és fejlődését.

ennek az új jogterületnek a transznacionális koordinációját ⁴ és az euróövezetben dolgozó jogászokat

a földi intézmények nagy hatással és mennyiségben járultak hozzá a jogtudomány fejlődéséhez. ⁵ A jogtudósok viszont kulcsszerepet játszottak az EUB ítélkezési gyakorlatának legitimálásában, mivel ez utóbbi fokozatosan alkotmányos jogrendet hozott létre, amely megalapozza a jövőbeli

európai föderáció, amely végül soha nem jött létre. ⁶ Ennek eredményeképpen az európai jogban legalább az 1990-es évek elejéig az Európa-párti hozzáállás dominált a szóban forgó jogi kérdésekben, és bizonyos mértékig még ma is az. ⁷

Az európai jog erős ideológiai eleme korántsem egyedülálló, ha a tágabb értelemben vett jogi tudományágot nézzük. A nemzetközi jog egy másik példát szolgáltat arra, hogy a jogi diszciplína hogyan fonódhat össze egy ideológiai projekttel. A jogtudósok és jogalkalmazók már a tudományág professzionalizálódásának kezdetétől, az 1870-es évektől fogva úgy vélték, hogy a nemzetközi jog segít majd átalakítani, sőt felváltani a nemzetközi hatalmi politikát a

nemzetközi jogállamiság. ⁸ Az európai jog ideológiai elfogultsága miatt azonban, a jogtudósok és jogalkalmazók által a jogtörténet első elemzéseit fogadtatása

⁴ M Rasmussen, "Alkotmányos gyakorlat kialakítása: W Kaiser és JH Meyer (szerk.), *Societal Actors in European Integration: Polity-Building and Policy-Making 1958- 1992* (Palgrave Macmillan 2013) 173; R Byberg, 'A Miscellaneous Network: The History of FIDE 1961-94' (2017) *American Journal of Legal History* 142; R Byberg, "The History of *Common Market Law Review* 1963 - 1993. Carving out an Academic Space for Europe' (2017) *ELJ* 45.

⁵ Schepel és Wesseling szerint az intézményi szereplők által írt jogi írások aránya jelentősen meghaladta az egyéb jogterületekét. H Schepel és R Wesseling, "A jogi közösség: Bírák, ügyvédek, tisztviselők és hivatalnokok az európai írásokban" (1997) *ELJ* 164.

⁶ A Boerger és M Rasmussen, "Az európai jog átalakítása. The Establishment of the Constitution al Discourse from 1950 to 1993" (2014) *EuConst* 199; R Byberg, "The History of *Common Market Law Review* 1963-1993" cit.

⁷ Az Európai Egyetemi Intézet új történelmi elemzését a korszakalkotó könyvsorozat - *Integration Through Law - ideológiai dimenziójáról az alábbiakban olvashatják: R Byberg, "Az integráció a jogon keresztül projekt története. Creating the Academic Expression of a Constitutional Legal Vision for Europe"* (2017) *German Law Journal* 1531.

⁸ M Koskenniemi, *A nemzetek szelíd civilizátora. The Rise and Fall of International Law 1870-1960* (Cambridge University Press 2001).

Az európai jog, amelyet történészek egy csoportja az elmúlt évtizedben készített, vegyes képet mutat. Míg számos neves jogtudós és intézmény üdvözölte a történészek új hozzájárulását,⁹ eleinte ellenállásba ütközött mind az EUB, mind a jogtudósok részéről,¹⁰ akik kevésbé voltak oda azért, hogy feltárják, hogyan keveredett az 1960-as évek első felében a nemzetek feletti intézmények ideológiája és önérvényesítési stratégiái a jogi érveléssel, hogy az európai jog alkotmányos értelmezését alkossák.¹¹ Jelen állás szerint a történészek publikációi, annak ellenére, hogy napjainkban egyre nagyobb műveket alkotnak a vezető jogi szakfolyóiratokban megjelent legfontosabb írásoknak még mindig nem sikerült teljes mértékben befolyásolniuk a jogtudományt.¹²

Milyen következményekkel jár az európai jog megalapozott jogtörténetének hiánya a jogtudományra nézve? A kérdés megválaszolásához röviden meg kell vizsgálnunk, hogy a jogtudósok jellemzően mit helyeztek a jogtörténet helyére. Az európai jog történeti fejlődéséről viszonylag kevés jogtudós készített elemzést, de ezek közül több ma is jelentős klasszikusnak számít, és viszonylag vitathatatlan narratívát szilárdított meg arról, hogy a Római Szerződések adták a szikrát az alkotmányozás fokozatos folyamatához, amelybe a tagállamok többé-kevésbé hallgatólagosan beleegyeztek.¹³ Az 1990-es évek közepétől a jogtudósok még a politológusok új munkáira is hivatkozhattak, amelyek szerint látszólag alátámasztották az alkotmányozás klasszikus narratíváját,¹⁴ még akkor is, ha ezek is

⁹ Lásd a pozitív válaszokat az EuConst 2014 szerkesztőségi cikkében; PL Lindseth, "The Critical Promise of the New History of European Law" (2012) *Contemporary European History* 457; F Nicola, "Introduction: Critical Legal Histories in EU law" (2013) *AmUInt'l LRev* 1173; és F Bignami, "Rethinking the Legal Foundations of the European Constitutional Order: The Lessons of the New Historical Research" (2013) *AmUInt'l LRev* 1311. ¹⁰ Az EUB eleinte nem kívánta hozzáférhetővé tenni archívumait a történeti kutatás számára. Ez a kezdeti álláspont végül 2015 decemberében változott meg, amikor a bírósági archívumot először nyitották meg, hogy aztán decembe

2020 a közigazgatási archívum megnyitásával.

¹¹ Ez volt a legfontosabb megállapítás az európai jog korai történetével kapcsolatban az 1950-es és 1960-as években. Lásd M Rasmussen, "Az európai jog forradalmasítása: A history of the Van Gen den Loos judgment" (2015) *ICON* 136; A Boerger and M Rasmussen, "The Making of European Law: Exploring the Life and Work of Michel Gaudet" (2017) *AmJLegal Hist* 51.

¹² Az új jogtörténet hozzájárulásának figyelmen kívül hagyására jó példa a recent Joseph Weiler európai jogtörténetének 1990-es évek elejétől kezdődő, korszakalkotó értelmezésének értékelése, MP Maduro és M Wind (szerk.), *The Transformation of Europe. Twenty-Five Years On* (Cambridge University Press 2018).

¹³ P Pescatore, *Law of Integration* (AW Sijthoff 1974); E Stein, *Lawyers, Judges and the Making of a Transnational Constitution* (1981) *AJIL* 1; JHH Weiler, "The Transformation of Europe" (1981) *YaleLJ* 2403 és JHH Weiler, "A Quiet Revolution: The European Court of Justice and Its Interlocutors" (1994) *Comparative Political* 510-es tanulmányok. Weiler továbbá azzal érvelt, hogy a tagállamok kormányai elfogadták az európai jog alkotmányozását, mivel az 1965-1966-os üres szék válsága után informális vétőjoggal rendelkeztek a jogalkotási folyamatban.

¹⁴ A politológusok új generációját nagymértékben az olyan személyiségek vezették be a területre, mint Weiler, és következésképpen az európai jog kialakult történeti narratívájának feltevéseiből indultak ki. Arra, hogy Weiler és a híres "Integration through Law" projekt hogyan inspirálta az amerikai politológusok új, fiatal generációját, lásd: K Alter, "On

egyre kifinomultabb elméleti és empirikus munkával jelentősen árnyalta azt.¹⁵ Ma már elmondható, hogy a klasszikus narratíva nem állja ki a közelebbi vizsgálatot; a történészek és társadalomtudósok új empirikus munkái nagyrészt megcáfolták annak központi elemeit.¹⁶ Amennyiben a jogtudósok még mindig a régi klasszikusokat használják az európai jog történetének megértéséhez, az európai jog történeti fejlődésének elavult értelmezésére támaszkodnak. És ami még ennél is problematikusabb, hogy reprodukálják azt az ideológiai elfogultságot, amely az 1970-es és 1980-as években az európai jogi tudományosság szerves részét képezte.

Az olyan híres szerzők, mint Pierre Pescatore, Eric Stein és Joseph Weiler mind a terület legkifinomultabb és legbriliánsabb tudósai közé tartoztak, de saját jogukon is szereplői voltak az európai jog szélesebb körű fejlődésének. Pescatore 1967 és 1985 között bíró volt, és az EUB alkotmányos esetjogának egyik legfontosabb védelmezője. Stein és Weiler pályafutása elsősorban akadémiai karriert futott be, de fontos szerepet játszottak a

az európai intézmények tanácsadása és a nemzetek feletti intézmények által használt alkotmányos diskurzus megszilárdítása a tudományos életben.¹⁷ Azzal tehát, hogy munkájukat a valódi jogtörténet helyettesítésére használják, a jogtudósok ma valójában ugyanannak a hisz- tériának a kulcsszereplőire támaszkodnak.

Az értelmezések nem csak az akadémiai reflexió eredménye, hanem mélyen meghatározta őket a konkrét politikai, intézményi és ideológiai helyzetük és gyakorlatuk is.¹⁸

A jogtudományban a klasszikus narratíva folyamatos reprodukálása vitathatóan akadályozza az európai jognak az európai integráció folyamatában betöltött szerepéről szóló új kritikai gondolkodást. A jogtudomány hagyományosan nagy hagyománya van annak, hogy más tudományágakra, például a filozófiára támaszkodik, amikor a normatív természetet elemzi.

Jog és politika az Európai Bíróságon. An American Perspective" in H Koch, K Hagel-Sørensen, U Haltern és JHH Weiler (szerk.), *Europe. Az új jogi realizmus* (DJØF 2010) 1.

¹⁵ Az 1990-es évek új politikatudományi szakirodalmának kulcsfontosságú hozzájárulásaiért: AM Burley és W Matti,

"Európa a bíróság előtt: A Political Theory of Legal Integration" (1993) *International Organization* 41; A Stone Sweet és TL Brunell, "Constructing a Supranational Constitution: (1998) *AmPolSciRev* 63; K Alter, "Explaining National court Acceptance of European Court Jurisprudence: A Critical Evaluation of Theories of Legal Integration" in JHH Weiler, AM Slaughter and A Stone Sweet (szerk.), *The European Court and National Courts - Doctrine and Jurisprudence. Legal Change in its Social Context* (Hart 1998) 227; K Alter, *Establishing the Supremacy of European Law: The*

Making of an International Rule of Law in Europe (Oxford University Press 2001).

¹⁶ Ennek általános megvitatásához lásd: M Rasmussen és DS Martinsen, "EU Constitutionalisation on Revisited: Redressing a Central Assumption in European Studies" (2019) *ELJ* 1, 21-22.

¹⁷ A Boerger, "Az Európai Unióval foglalkozó jogi tudományok bölcsőjénél. The Life and Early Work of Eric Stein" (2014) *AmJCompL* 859; V Fritz, "Activism on and off the bench: Pierre Pescatore and the law of integration" (2020) *CMLRev* 475; R Byberg, "The History of the Integration through Law Project. Creating the Academic Expression of a Constitutional Legal Vision for Europe" (2017) *German Law Journal* 1531; A Vauchez, *Brokering Europe. Euro-Lawyers and the Making of a Transnational Polity* (Cambridge University Press 2015) 212.

¹⁸ Ezt Joseph Weiler is elismerte nemrégiben, amikor a hatásról és a

az Európai Egyetemi Intézet Integráció a jogon keresztül projektjének örökségét, amelyben olyan fontos szerepet játszott. JHH Weiler, "Epilógus" in D Augenstein (szerk.), *"Integration through Law" Revisited The Making of the European Polity* (Ashgate 2012) 175, 178-179.

a jog.¹⁹ Az európai jognak az európai integráció konkrét társadalmi, gazdasági és politikai valóságával való összekapcsolása érdekében a társadalomtudományok és a történelem szisztematikus használata következőképpen kulcsfontosságú. Az európai jog valódi jogtörténetének hiánya ezért problematikus a jogtudósok számára, mert megnehezíti az európai jog vitatott helyzetének pontos megértését az EU-ban, mind a múltban, mind a jelenben. Jó példa erre a problémára az a mód, ahogyan ma sok jogtudós foglalkozik a népi legitimáció problémáival, amelyek az EU-t az 1990-es évek eleji megalakulása óta kísérik. A legitimációs problémák mögött álló számos tényező egyike vitathatatlanul az a benyomás, hogy az EU folyamatosan bővíti hatáskörét és politikai hatalmát, annak ellenére, hogy időnként kiobbant a népi ellenállás, például az alkotmányos rendelet elutasítása.

Szerződés a 2005-ös francia és holland népszavazáson.²⁰ Az EUB által támogatott, az Európai Unió Bíróságának

az Európai Bizottság és az Európai Parlament, az európai jog alkotmányos jellege felé, ennek a tendenciának az egyik legfontosabb példája, és ennek következtében a bíróság a Brexit-kampány egyik fő célpontjává vált. A jogtudósok által a legitimációs problémákra kínált megoldások azonban továbbra is inkább a "jogon keresztül történő integráció", nem pedig a

és az európai jogállamiság megszilárdítását és az uniós polgárok jogainak javítását tartják a legjobb lehetséges megoldásnak.²¹

III. MILYEN JOGTÖRTÉNETW AZ európai jog SZÁMÁRA?

Miután megállapítottuk, hogy az európai jognak miért van szüksége jogtörténetre, vizsgáljuk meg a nemzetközi jog jelenlegi jogtörténeti változatosságát, valamint az európai jog történetének kialakulóban lévő történeti tudományát, hogy szemléltessük a különböző témákat és a jogtörténet-írás jelenlegi alternatív módjait.

1990 körül a nemzetközi jog 1870 óta tartó történetének jelenlegi állása nagyon hasonló volt a jelenlegi európai joghoz. A jogtörténészek akkoriban sokkal régebbi történettel foglalkoztak, és következőképpen azt a kevés művet, amely a modern nemzetközi jog történetével foglalkozott, jogtudósok és jogalkalmazók írták. Kétségtelen, hogy e tudósok közül sokan csodálatra méltó jogtörténet-írók.²² Ezek azonban jellemzően viszonylag szűken a doktrinális fejlődésre koncentráltak.

¹⁹ Remek példa erre K Tuori, *European Constitutionalism* (Cambridge University Press 2015).

²⁰ Elég sokatmondó, hogy a jogtudósok továbbra is azzal érveltek, hogy az európai jog alkotmányos jellegű, még akkor is, amikor a holland és a francia választók 2005-ben elutasították az alkotmányos szerződést, és a Lisszaboni Szerződésből kivették az alkotmányos nyelvezetet. Lásd például: S Griller, "Is this a Constitution? Remarks on a Contested Concept" in S Griller and J Ziller (eds), *The Lisbon Treaty. EU Constitutionalism without a Constitutional Treaty* (Springer 2008) 21.

²¹ Lásd például a Reconnect projektet a www.reconnect-europe.eu honlapon, amely egy különösen inter-az ilyen típusú, társadalomtudósokat és történészeket is magában foglaló interdiszciplináris megközelítés alapján indított kutatások kiemelkedő példája.

²² Például: A Nussbaum, *A Concise History of Law of Nations* (MacMillan 1947).

a nemzetközi jognak, és mivel gyakran a nemzetközi jog gyakorlói is voltak, hajlamosak voltak a modern nemzetközi jogban rejlő ideológiai projekt előítéleteit reprodukálni. Voltak kivételek, mint például a német diplomata és tudós, Wilhelm Grewe híres jogtörténete, aki kontextualizált jogtörténetet írt, amelyben azt állította, hogy a nemzetközi jogot korszakokra lehet osztani aszerint, hogy a nagyhatalmi dominancia melyik korszakban érvényesült.

a nemzetközi rendszert.²³ A közös vonása ennek a tudományosságnak az volt, hogy a szerzők jellemzően nyilvános forrásokat használtak, és esetenként saját tapasztalataikra és kapcsolataikra is támaszkodtak beszámolóik elkészítéséhez.

Csak az 1990-es években, a hidegháború befejezése után kezdődött el egy új típusú jogtörténet a

nemzetközi jog alakult ki. Az egykori finn diplomata és jogtudós, Martti Kosken- nemi állt a jogtudósok mozgalmának élére a *Journal of the History of International Law* köré szerveződő mozgalom élére, amely a szociológia és az eszmetörténet felhasználásával finomította a jogtudósok nemzetközi jogtörténeti megközelítését. Koskeniemi és munkatársai a nemzetközi jog gazdag és változatos szellemtörténetét dolgozták ki, amely számos látnivaló mellett bemutatta, hogy a^{19.} században és a^{20.} század elején a vezető jogászok és doktrínák hogyan szolgálták a nyugati gyarmatosító hatalmak anyagi és ideológiai érdekeit. A nemzetközi jog jogon keresztüli béke ideológiájának tehát volt egy sötétebb oldala is.²⁴ Ez az új jogtörténeti iskola azonban nem volt hibátlan. Azzal, hogy a jogászok szellemtörténetére összpontosított, megismételte a korábbi jogtudósok doktrínákra való szűkös összpontosítását. Egy intellektuális

a nemzetközi jog története csak egy szűk szelete a sokkal szélesebb valóságnak, amelyet fel kell tárni annak megértéséhez, hogy hogyan jött létre a nemzetközi jog, és milyen hatása volt. Ráadásul, bár az új iskola legjobb munkái érzékenyek voltak a szövegek iránt, és megpróbálták az elemzett jogi személyiségeket a saját korukba helyezni, ritkán vettek részt levéltári munkában, és nem vették szisztematikusabban figyelembe a releváns társadalmi, gazdasági és politikai összefüggéseket. A szisztematikus levéltári kutatás és a megfelelő kontextualizáció hiánya

lehetetlenné teszi az elfogultság ellenőrzését,²⁵ és ennek következtében a nemzetközi jogászok azt kockáztatják, hogy a jogászok

a nemzetközi jog fejlődése szempontjából fontosabbnak tartották, mint amilyenek valószínűleg voltak. A 2000-es években a történészek végre beléptek a harcba, és azóta számos, a nemzetközi joggal kapcsolatos tanulmányt készítettek.

ber of rich empirical explorations of core themes of the history of twentieth century international law, amelyek alapvetően megváltoztatták a területet. Itt csak néhányat említhetünk. A nemzetközi jog központi témája a legfontosabb szerződések és egyezmények megtárgyalása volt. Két új, kontextuális és archívumalapú történetben, illetve a

²³ WG Grewe, *A nemzetközi jog korszakai* (Walter De Gruyter 2000). A könyv először 1984-ben jelent meg németül.

²⁴ Kulcsművek: és A Anghie, *Imperialism, Sovereignty (Imperializmus, szuverenitás)*, and the *Making of International Law* (Cambridge University Press 2005). A terület általános áttekintését, bizonyos fokú hangsúlyt fektetve a francia nyelvű szakirodalomra, lásd: JM Guieu és D Kévonian, "Introduction" (2012) *Relations Internationales* 3.

²⁵ D Lustig, "Governance Histories of International Law" in M Dubber and C Tomlins (szerk.), *Oxford Hand- book of Legal History* (Oxford University Press 2018) 859.

Hágai Egyezmények (1899 és 1907) és a Párizsi Békeszerződések (1919) alapján most már empirikus úton vizsgáljuk, hogyan születtek ezek a kulcsfontosságú szerződések, és milyen pontos politikai érdekek alakították a nemzetközi jogot.²⁶ Hasonlóképpen, a nemzetközi jogi dimenzió a nemzetközi

A szervezetek az elmúlt évtizedben levéltári alapú történeti elemzések tárgyát is képezték. Ezek közé tartoznak a Népszövetség,²⁷ az IL028 és a GATT/WTO jogtörténetéről szóló első tanulmányok²⁷.²⁹ Ezek a tanulmányok feltárták, hogy a nemzetközi szervezetek bizonyos fokú autonómiájának megteremtése az államhatalomhoz képest milyen mértékben alapult a jogi

technikák. A történészek által vizsgált harmadik téma az emberi jogok területe. Ez a munka a háború utáni háborús bűnökkel kapcsolatos perek "diadalmas" beszámolóinak újraértékelésével kezdődött.³⁰ Hamarosan azonban egy összetett és máig tisztázatlan vitává fejlődött arról, hogy a modern értelemben vett emberi jogok mikor kezdtek társadalmi hatást gyakorolni. Vajon Samuel

Moyn híres *Az utolsó utópia* című könyvében csak az 1970-es években állította, amikor az emberi jogokat a Carter-kormányzat em- bertette, vagy ez már korábban, az 1960-as években megtörtént, ahogyan azt Steven Jensen nemrég állította, amikor a volt gyarmatok saját maguknak sajátították ki az emberi jogokat?³¹ A történészek új, archívumalapú és kontextuális története alapvetően

megváltoztatta a nemzetközi jog történetének mai felfogását és tanulmányozását. Egy olyan területen, amelyet korábban a nemzetközi jog ideológiájának önelégült reprodukálása és a nyilvános dokumentumokban kifejezett jogi doktrínára való összpontosítás uralt, a történészek gondoskodtak arról, hogy a nemzetközi jogot ma már sokkal szélesebb társadalmi és politikai kontextusban elemezzék.

Az európai jog történetének kialakulóban lévő történeti kutatása véletlenül követte a nemzetközi jogban megfigyelhető tendenciát. Az európai integráció történetének területéről érkező történészek egy kis csoportja hozta létre, akiknek nem volt jogi vagy jogtörténeti képzettségük, a

²⁶ M Abbenhuis, *The Hague Conferences and International Politics, 1898-1915* (Bloomsbury Academic 2018); M Payk, *Frieden Durch Recht? Der Aufstieg des modernen Völkerrechts und der Friedensschluss nach dem Ersten Weltkrieg* (De Gruyter 2018).

²⁷ L Lloyd, *Béke a jogon keresztül: Britain and the International Court in the 1920s* (The Boydell Press 1997) és O Spiermann, *International Legal Argument in the Permanent Court of International Justice. The Rise of the International Judiciary* (Cambridge University Press 2005); V Genin, *Incarner le droit international. Du mythe juridique au déclassé international de la Belgique (1914-1940)* (Peter Lang 2018); M Donaldson, "The Survival of the Secret Treaty: Publicity, Secrecy, and Legality in the International Order" (2018) AJIL 557 és N Wheatley, "New Subjects of International Law and Order" in G Sluga and P Clavin (eds), *Internationalisms. A Twentieth-Century History* (Cambridge University Press 2018) 265.

²⁸ GF Sinclair, *A világ megreformálása: International Organizations and the Making of Modern States* (Oxford University Press 2017).

²⁹ G Marceau, *A History of Law and Lawyers in the GATT/WTO* (Cambridge University Press 2015).

³⁰ Lásd például A Kramer, "The First Wave of International War Crimes Trials: Isztambul és Lipcse" (2006) *European Review* 441; G Simpson és KJ Heller (szerk.), *The Hidden Histories of War Crimes Trials* (Oxford University Press 2013); KJ Heller, *The Nuremberg Military Tribunals and the Origins of International Criminal Law* (Oxford University Press 2011). Lásd még KC Priemel nemrégiben megjelent, igen figyelemre méltó könyvét: *The Betrayal. The Nuremberg Trials and German Divergence* (Oxford University Press 2016).

³¹ S Moyn, *Az utolsó utópia: Human Rights in History* (Harvard University Press 2010); S Jensen, *The Making of International Human Rights: The 1960s, Decolonization and the Reconstruction of Global Values*

Az elfogadott megközelítés a politikátörténetből importált archívumalapú és kontextuális történelem volt. Az elmúlt évtizedben e csoport által írt történeti elemzések következésképpen nem a doktrinális történelemre összpontosítottak, hanem az európai jog történetét az európai integrációs folyamat tágabb kontextusához kapcsolták. Ez az új historiográfia kimutatta, hogy az európai jog fejlődése az EK/EU-n belüli szélesebb körű politikai harc része volt az intézményi reformok és a politikai lélek, valamint az Európai Unió és az Európai Bizottság közötti politikai kapcsolatok és a politikai lelkület kérdésében.

a Közösség.³² Tanulmányok vizsgálták a kulcsfontosságú intézményi szereplők szerepét, mint például a

az EUB és az Európai Bizottság;³³ a transznacionális hálózatok;³⁴ az európai jog szerepe a tudományos életben;³⁵ és az európai jog recepciója a tagállamokban.³⁶ A jogtudományokkal és a politikatudomány számos tanulmányával ellentétben ez az új jogtörténet hajlamos az európai jog jelentőségét az európai integráció tágabb folyamatába illeszteni.

tion. Miután az európai jogot sokkal tágabb kontextusba helyeztük, világossá válik, hogy bár az európai jog fontos szerepet játszott az európai integráció folyamatában, soha nem volt az a központi dinamika, amelyet a jog- és politikatudomány gyakran állít.

Összefoglalva, a történészek új, archívumalapú és kontextuális jogtörténete azt mutatja, hogy a nemzetközi és az európai jog előállítására soha nem volt független a politikától, és a jogi doktrína és társadalmi kontextusa közötti határvonal mindig változó és homályos volt. A legtöbb jogi fejlemény összefonódik egy tágabb társadalmi és politikai kontextussal, amelyet állandó változás és ellentmondásos hatások jellemeznek. A levéltári munka elvégzéséért és ennek az összetettségnek a felvállalásáért járó díj a nemzetközi és európai jog létrehozásával, kodifikációjával, kiterjesztésével és é r v é s í t é s e v e l kapcsolatos történelmi folyamatok sokkal mélyebb megértése.

A nemzetközi és európai jog történetírásának legújabb fejleményei azt mutatják, hogy a témák széles skáláját kell vizsgálni, beleértve a hagyományosabb értelem- és doktrinális történelmet is. Ugyanakkor azonban a történészek archívumalapú és kontextuális megközelítése egyértelműen új mércét állított fel az elsődleges források kezelésével és az elfogultság csökkentésével kapcsolatban a megfelelő kontextualizálás révén. Ez a

³² M Rasmussen, "A nemzetközi jogtól az alkotmányos álomig? Az európai jog és az Európai Bíróság története 1950 és 1993 között" in I de la Rasilla, Y del Moral és JE Viñuales (szerk.), *The Dream of International Courts: A History* (Cambridge University Press 2019) 287.

³³ M Rasmussen, "A z európai jog alkotmányos gyakorlatának kialakítása: The History of the Legal Service of the European Executive, 1952-1965" (2012) *Contemporary European History* 375.

³⁴ *Ibid.*; R Byberg, "A Miscellaneous Network" cit.; R Byberg "The History of *Common Market Law Review*". cit.

³⁵ R Byberg, *Akadémiai szövetségek. Az európai jog akadémiai diszciplínájának legfontosabb transznacionális intézményei and Their Role in the Development of the Constitutional Practice 1961-1993* (PhD disszertáció University of Copenhagen 2017).

³⁶ B Davies, *Ellenállás az Európai Bíróság ellen. West Germany's Confrontation with European Law 1949-1979* (Cambridge University Press 2012); J Pedersen, *Constructive Defiance - Denmark and the Effects of European Law, 1973- 1993*, (PhD disszertáció Aarhus University 2016) 142-145 és A Bernier, *La France et le droit*

kihívások elé állítja a jogtudósokat, akiket általában a rendszerezésre, a koherencia megtalálására és a funkcionalitás feltárására képeznek ki, ahelyett, hogy elemzésüket a megfelelő időbeli kontextusba helyeznék. Tudatos erőfeszítésre lesz szükség ahhoz, hogy a jogi fejlődés rendezett narratíváit elhagyjuk egy kuszább, összetettebb, de végső soron pontosabb és gazdagabb történet javára.³⁷

IV. Az európai jog JOGTÖRTÉNETE felé

Miután a jogtörténet a mainstream történészek módszertani eszköztárával megújult, az EUB történeti archívumának decemberi megnyitása

2015 még fontosabb.³⁸ Bár a történészek már elkezdték az európai integráció jogtörténetének megírását az EUB körüli releváns archívumokban összegyűjtött elsődleges források alapján, nyilvánvaló, hogy a Bíróság a r c h í v u m á n a k megnyitása megváltoztatja a helyzetet. Ez a különszekció ennek a ténynek a tanúbizonysága. A fiatal jogtudósok által írt *cikkek* példák arra, hogy mit lehet elérni az EUB archívumának igazságügyi részét az egyes bírósági ügyek kontextuális elemzésével kombinálva kihasználva.

A Bíróság rendelkezésre álló archív dokumentumai alapján a jövő rendkívül ígéretesnek tűnik. Az EUB éppen 2019 decemberében nyitotta meg igazgatási archívumát, amely azt ígéri, hogy lehetővé válik a bíróság igazgatási történetének megírása. Ezenkívül az Európai Unió firenzei Történeti Levéltára nagyszerű munkát végzett az EU jogi szempontból releváns intézményi levéltárainak összegyűjtésében. története, beleértve az Európai Bizottság jogi szolgálatát, valamint a kulcsfontosságú szereplők magániratait tartalmazó gazdag gyűjteményt.³⁹

A kutatóintézetek szintjén is jelentős előrelépésnek lehettünk tanúi. 2016-ban a frankfurti Max Planck Európai Jogtörténeti Intézet új, a jogtörténetre vonatkozó kutatási szekció, amely interdiszciplináris alapon, jogtudósokat és történészeket egyaránt bevonva dolgozik az európai jog történetén.⁴⁰ Az itt megjelent tematikus számmal az Európai Egyetemi Intézet Európai Jogi Akadémiája végre megtette az első lépést az európai jogtörténet mint jövőbeli jogág felkarolása felé.

kutatási terület. A történészek és a jogtudósok együttműködésével végre lehetővé válik, hogy olyan gazdag és tematikusan változatos jogtörténetet alkossunk, amelyre az európai jog területén szükség van.

³⁷ B Davies és F Nicola, "Bevezetés az uniós jogi történetekbe: Contextual and Critical Histories in European Jurisprudence" in B Davies és F Nicola (szerk.), *EU Law Stories. Contextual and Critical Histories of European Jurisprudence* (Cambridge University Press 2017) 1.

³⁸ Az archívum az Európai Unió Történeti Levéltárában, Firenzében érhető el.

³⁹ EUJ, *Az Európai Unió Történeti Levéltára*, www.eui.eu.

⁴⁰ Max Planck Jogtörténeti és Jogelméleti Intézet, *Az Európai Unió jogtörténete* www.rg.mpg.de.